

МАЪНАВИЯТ ТАРҒИБОТЧИСИ – маъ-ят соҳасидаги янгиликлар ва ахборотларни тарқатувчи, кишиларни эзгуликка даъват этувчи, маънавий ҳаётнинг барча соҳаларидаги илғор жараён ва воқеаларни мунтазам равишда таҳлил этиб, бу борадаги долзарб муаммолар ечимини топиш бўйича хабар, маълумот, таклифларни оммага тарқатувчи шахсни ифодаладиган т.. М.т. кенг маънода, ижтимоий фаолиятнинг алоҳида тури, яъни маъ-ят билан шуғулланади ва ижтимоий -сиёсий, ғоявий, ахлоқий қадриятларни тарғиб қилади. Тор маънода эса у фаолияти маъ-ят, мафкура ва сиёсатни тарғиб этишга қаратилган шахсни англатади. М.т. илмийлик, конкретлик, объективлик, ижтимоий ҳаёт билан чамбарчас боғлиқлик тамойилларга асосланиши, илмий, наз-й, амалий-ташкилий жиҳатдан етук киши бўлиши лозим. У шахс, жамият ва давлат эҳтиёжларидан келиб чиқиб, улар манфаатларини ифода этиб, адолатли жамият куриш ҳақидаги бунёдкор ғояларни омма орасида ёйиш, кишиларга маън-й, ғоявий-сиёсий таъсир кўрсатиш субъектидир. М.т. ўзи англаган, ўрганган, юрагидан ўтказган, тўғрилигига ишонган маълумотларнинг серкирралиги, янгилиги билан аҳолини маън-й, сиёсий, иқт-й, ижтимоий жараёнларда фаолликка чорлайди. Учинчи минг йиллик ибтидосида дунё миқёсидаги глобаллашув жараёни тезлашгани, маън-й-мафкуравий курашнинг авж олиши, тажовуз ва таҳдидларнинг янги шакллари пайдо бўлиши тарғиботни ўзига хос маън-й-сиёсий таъсир қуролига айлантирмоқда. Ҳозирги даврда мустақил Ўз-нда ҳуқуқий демократик давлат, адолатли фуқаролик жамияти барпо этишдек улуғвор ва мураккаб вазифаларни ҳал этиш, энг аввало, таълим-тарбия, маъ-ят-маърифат, тарғибот-ташвиқот масаласига бориб тақалади. Истиклол йилларида ушбу ўта муҳим масалага кенг жамоатчилик диққат-эътибори жалб қилинмоқда. Матбуот, ТВ, радио, халқ таълими, олий ва касб-ҳунар таълим тизимлари орқали одамларда маърифатпарварлик ғояларини тарбиялаш, мактаб-маориф тармоқларига ҳомийлик, саховатпешалик каби эзгу хус-ятлар кучайтирилмоқда. Ш.у. ҳам маън-й-маър-й ишларни амалга ошириш чоғида барча бир ёкадан бош чиқариб, кўпроқ эришилган ютуқларни фақатгина макташ, уларга маҳлиё бўлиш ва шу маррада, шу босқичда депсиниб туриш эмас, балки юрт тараққиётига ғов бўлаётган, унга зарар етказаётган муаммоларни очиб ташлаш ва уларни бартараф этишга М.т.нинг бутун куч-ғайрати, билими, иқтидори, истеъдоди, қобилиятини жалб этиш даркор. М.т.ларини тарбиячи-устоз деб ҳисоблаш мумкин. Тарбиячи-устоз бўлиш учун бошқаларнинг ақл-идрокини ўстириш, маъ-ят зиёсидан баҳраманд қилиш, ҳақиқий ватанпарвар, ҳақиқий фуқаро этиб тайёрлаш учун, энг аввало, тарғиботчининг ўзи ана шу юксак талабларга жавоб бериши, ана шундай буюк фазилатларга эга бўлиши керак. Шарқ маъ-яти тарғибот-ташвиқотида азалдан илм-фанга, соғлом фикр, мантиққа таяниб келинган. Халқни рўшноликка чиқаришнинг асосий йўли – уни саводли қилиш, ортиқча сарф-харажатлар талаб қиладиган маросимларга қарши курашда деган қарашлар устувор бўлган. Ҳозирги даврда ҳам ҳар бир маърифатли, виждонли инсон ақидапарастлик балосига қарши курашиши, халқнинг кўзини очиб, уларга бор ҳақиқатни тушунтириб бериши, одамлар

руҳини, онгу тафаккурини, умуман, маъ-ятини ҳимоя қилиши зарур. Элга маънавий т.ларни тарғиб қиладиган, аҳолига тарбия берадиган, тинчлик-осойишталикни сақлаш, маърифатни тарқатиш каби савобли ва хайрли ишларни амалга оширишга даъват этадиган мўътабар жой – мактаблар ва уларда ишлайдиганлар ҳам маъ-ят тарғиботчиларидир. Юксак маъ-ят ёшлар онги ва қалбига сингиши, давлат ва жамият мақсад-муддаоларини жамоатчилик қўллаб-қувватлашига эришмоқ учун тарғибот-ташвиқот узлуксиз бўлмоғи лозим. Шу маънода, М.т. янгиликларни англашга қодир, ҳақиқат ва халқ манфаати йўлида курашларга ҳамиша тайёр, мард, фидойи бўлиши лозим. Бундай хус-ятлар эса, тарихдан, аجدодлар тажрибасидан маълумки, жамоа, жумладан, маҳалла шароитида шаклланади. Маҳалла – ўзбек жамиятида алоҳида маънавий тарбиявий аҳамиятга молик бўлган ўзига хос демократия мактабидир. Бу ноёб тажриба – аҳолининг маҳалла бўлиб яшаш тарзи жаҳоннинг бошқа мам-тларида кам учрайди. Ш.у. ҳам инсонни жамият билан бирга яшашга ўргатадиган, унинг маъ-ятини тарбиялайдиган бирламчи макон – бу маҳалладир. Миллий урф-о.лар, маросимлар тарғиботи чоғида ҳам, бутун инсоният манфаатлари н.назарини, шахс эркинлиги, Ватан ва миллат манфаатларини, миллий қадриятлар мажмуини яхлит уйғунлигини ёдда тутмоқ лозим. Маъ-ят ҳар бир инсон, жумладан, тарғиботчининг ҳар бир хатти-ҳаракатида ўз ифодасини топади. Унинг яшаш тарзи, қилган ишлари, яратган асарлари, меҳнатининг натижалари, атроф воқеликка муносабат и – барча-барчаси маъ-ятнинг кўзгусидир. Олимнинг кашфиёти, мусаввирнинг картинаси, ёзувчининг романи, шоирнинг шеъри, ўқитувчининг, воизнинг маърузаси, бастакорнинг мусиқаси маънавий дунё даракчиларидир, ўзига хос маънавий тарғиботдир. Эзгулик даракчиси, яхшилик тарғиботчиси, энг аввало, ёвузликнинг моҳияти, унинг оқибатларини аудиторияга аниқ-равшан, содда ҳолда изоҳлаб, ундан қайтмоқликка даъват этмоғи даркор. Ўзбек давлатчилиги илк даври маъ-яти, мафкурасини ўзида ифода этган “Авесто” замонидан бошлаб эл-юрт ғамини еган минглаб аждодларимиз, гарчи махсус маош олмасалар-да, миллат, жамият тараққиётини кўзлаган ҳолда ёвузликка қарши курашиб келгани бежиз эмас. Бугунги кунда ҳам жаҳолатга қарши маърифат қуролини ишга солиш М.т. зиммасига катта масъулият юклайди. Оилада ва мактабда таълим-тарбияни тегишли даражада ташкил этишга, маънавий тарбия, тарғиботнинг самарали бўлишини таъминлашга, ота-она, белгиланган ўқитувчилар, амалда, бутун жамият масъул. Маъ-ят ва маърифатни тарғиб-ташвиқ этиш эса ҳар бир ўзини зиёли деб билган, жамият аъзоси деб ҳисоблаган шахсларнинг виждон иши ҳисобланади. Маъ-ят тарғиботида кўп китоб ўқийдиган, маълумотли зиёлиларга мўлжалланган биров мураккаброқ ахборотлар билан тадбиркорлар кайфиятига таъсир этиб, бўлмайти. Ш-дек, ватанпарварлик туйғуларини сингдиришда талабаларга ҳам, фермерларга ҳам бир хил муносабат да бўлиш, бир хил усуллардан фойдаланиш кутилган самарани бермайти. Чунки, турли ижтимоий гуруҳ вакилларининг дунёқараши, манфаатлари, ва қадриятлари бир-биридан фарқ қилади. М.т. томонидан ҳар бир гуруҳ, табақа, тоифа хус-ятларини ҳисобга олиш кўпроқ самара бериши мумкин. М.т.ларининг ўзлари ҳам эл-юрт

орасида обрў-эътибор қозонган, юксак савияли, кўпни кўрган, жонкуяр, оташин, энг муҳими, одамларнинг юрагига ҳаққоний сўзи, ёрқин фикри билан йўл топадиган ҳалол инсонлар, яъни бунга маънавий ҳуқуқи бор киши бўлиши лозим. Демак, М.т. “Авесто”даги “эзгу ният, эзгу сўз, эзгу амал” тамойилига мос шахс бўлмоғи зарур. Маъ-ят тарғиботида ҳиссиётларга кучли таъсир қилиш, жозибалилик, ноанъанавий усулларни қўллаш, ошкоралик, миллий қадриятлар доирасидан чиқмаслик, оммабоп ва тушунарли ифодалаш кўпроқ самара беради. Бугунги ғоят мураккаб, таҳликали дунёда ёшлар маъ-ятини янада юксалтириш, уларни миллий анъана ва қадриятларга ёт бўлган бузғунчи ғоялар, зарарли оқимлар таъсиридан асраш вазифаси М.т. бу соҳада фаолият юритадиган турли ташкилот ва муассаса зиммасига улкан масъулият юклайди. Бу вазифани амалга ошириш мақсадида ташкилотлар, ижодий уюшмалар, таълим-тарбия муассасалари ва б. жамоат бирлашмаларининг ўзаро уйғун ҳолда фаолият юритишига эришиш муҳим аҳамият касб этади. Жум-н, Республика Маънавият ва маърифат кенгаши, Маънавият тарғибот маркази, Миллий ғоя ва мафкура илмий-амалий маркази, Ўз-н хотин-қизлари қўмитаси, республика “Маҳалла” хайрия жамғармаси, “Тасвирий ойина” ижодий уюшмаси, Ўз-н ёшларининг “Камолот” ижтимоий ҳаракати марказий кенгаши ҳамкорлигида ташкил этилган “Энг фаол маънавият тарғиботчиси” республика кўрик-танлови ҳам шу мақсадга йўналтирилган. Бу каби тадбирлар Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳрида М.т.лари орасидан энг моҳир ва тажрибали М.т.ларини аниқлаш, бу ишни мам-т миқёсида янги сифат босқичига кўтаришга хизмат қилади.